

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОБРОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ВЗАЄМИН МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гавриш І.І.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Досліджено теоретичні основи організації добродійної діяльності. З'ясовано сутність та особливість добродійної діяльності. Проаналізовано зміст системи добродійної діяльності як цінного для виховання культури взаємин середовища. Визначено основні шляхи забезпечення системи добродійної діяльності.

Ключові слова: морально-етичне виховання, добродійна діяльність, система добродійної діяльності, виховання культури взаємин молодших школярів у добродійній діяльності, шляхи організації добродійної діяльності.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни у суспільстві зумовлюють розвиток прагматичних ринкових взаємин, що підвищує цінність добродіяння у повсякденному житті. Відродження державної добродійної допомоги, добродійність приватних організацій сприяє не тільки наданню більш ефективної допомоги потребуючим людям, але й моральної підтримки, розв'язанню духовних проблем та гуманістичному розвитку суспільства. Добродійна діяльність як чинник культурного та соціального розвитку набуває особливого статусу та розглядається як цінний інструмент розвитку гуманної добродійної особистості. В ідеалі, спонукаючи добродіяння повинні стати важливі морально-етичні почуття – милосердя, співчуття чужому горю, бажання допомогти ближньому. Хоча спостерігається і таке, що добродійна діяльність визначається іншими мотивами в основі яких лежить особиста вигода.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний рівень осмислення проблем морального виховання дітей і молоді на основі формування готовності до добродіяльності презентують дослідження І. Беха, О. Бодальова, А. Бойко, М. Боришевського, О. Кононко, Р. Павелківа, Д. Пащенко, Н. Сейко, О. Сухомлинської, К. Чорної та ін.

Сучасні дисертаційні дослідження дотично висвітлюють деякі аспекти добродійної діяльності молодших школярів: психолого-педагогічні особливості морально-особистісного розвитку молодшого школяра (Н. Семенова, В. Плахтій, О. Онисюк); особливості розвитку рефлексії учнів початкової школи (Н. Пеньковська, Н. Яцюк); формування емпатії в дітей цього віку (Л. Виговська, І. Коган); виховання моральних цінностей (Г. Бондаренко, Л. Ороновська), моральної культури (В. Салко), формування моральних уявлень (О. Мильнікова), та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наукові розвідки виявили недостатнє дослідження проблеми виховання молодших школярів у добродійній діяльності. Оскільки, вважаємо, що саме добродійна діяльність володіє глибинним виховним потенціалом – це й потребує детального розгляду.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення змісту і шляхів реалізації системи добродійної діяльності як цінного для виховання культури взаємин середовища.

Виклад основного матеріалу. Добродійна діяльність завдяки своїй гуманності, плановірності допомагає особистості прийняти та освоїти морально-етичні норми соціального оточення, в якому вона існує не нав'язуючись, а актуалізуючись. Зокрема, відбувається засвоєння норм людських взаємин, включення особистості у систему соціальних взаємозв'язків, усвідомлення моральних цінностей.

Забезпечення цілісної системи організації добродійної діяльності, зміст якої передбачає необхідність прояву культури взаємин є однією з передумов виховання культури взаємин молодших школярів. Розкриття її змісту почнемо із трактування феномену «система».

Так, термін «система» означає продуманий план; порядок, зумовлений правильним, плановірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чогонебудь.

Дефініція «цілісна» розуміється, як та, що має стійку внутрішню єдність та сприймається як єдине ціле.

З визначення терміну «цілісна» випливає, що цілісність системи – це її властивість, яка полягає в тому, щоб жоден з компонентів не був видозмінений, усунений або не відповідав змісту діяльності.

Як нами уже зазначалося добродійна діяльність – це активна альтруїстично-ціннісноспрямована взаємодія, де особистість має можливість досягнути свідомо поставленої духовно-моральної мети, що виникає в результаті появи у суб'єкта соціальної і моральної потреби. З чого випливає, що сутність системи добродійної діяльності передбачає одночасне формування в учнів позитивних морально-етичних якостей та засудження негативних: якщо виховується милосердя, то засуджується байдужість, набувається доброчесність – приборкується лицемірство, тощо. Тому ефективність такої системи залежить від характерних особистості морально-етичних якостей, особистісної вмотивованості, особливості перебігу самого процесу та результату.

У нашому дослідженні «цілісна система організації добродійної діяльності» трактується як система значущих морально-етичних взаємозв'язків, взаємодій, взаємовпливів та взаємозалежностей, які передбачають узгодженість та підпорядкованість елементів, типів і учасників добродійної діяльності, що вказує на особливе значуще місце кожного з них.

В основу визначеної умови закладено системний і особистісно-орієнтований підходи, сутність яких полягає не просто у виокремленні елементів системи добродійної діяльності, а у створенні комплексного цілісного утворення, що передбачає розвиток особистого інтересу і схильності молодших школярів до здійснення добродійної діяльності, що відображає його особистісну спрямованість.

Методологія системного підходу в організації добродійної діяльності дає підстави для розкриття добродіяння як чітко спланованої інтегративної системи засвоєння та усвідомлення морально-етичних знань та цінностей, які стимулюють виховання культури взаємин, вироблення необхідних навичок взаємодії у повсякденному житті.

Залучення учнів початкових класів до системи добродійної діяльності є важливою педагогічною умовою формування основ культури взаємин молодшого школяра, що пов'язана з реалізацією його внутрішнього морально-етичного потенціалу, розкриття здібностей і можливостей дитини. Цінність використання внутрішнього морально-етичного потенціалу учнів у добродійній діяльності зумовлює важливу для становлення взаємин, ідентифікацію себе з іншими, відкритість новому досвіду, засвоєння і сприйняття суб'єктом морально-етичних ситуацій та творчий характер добродійної активності суб'єкта.

Створення системи добродійної діяльності передбачає врахування внутрішніх закономірностей розвитку особистості та створення ситуацій, які б спричинили внутрішню боротьбу учня поки він сам не прийде до оптимального морально-етичного рішення. Добродійна діяльність передбачає використання ситуацій, що спонукають молодших школярів до прояву доброти, позитивної мотивації добродійних вчинків, партнерських взаємин; збагачення власного практичного досвіду культури взаємин молодших школярів на основі одержаних ним знань, умінь, навичок накопичення у свідомості емоцій, які визначають стійкість набутих звичок культури взаємин молодшого школяра. Якщо такі добродійні ситуації викликають у дитини задоволення, то формується її культурна, добродійна спрямованість.

Педагогічна система добродійної діяльності характеризується розмаїттям елементів добродійних одиниць за своєю сутністю, але відмінних у формах та видах. У системі добродійної діяльності вони відзначаються складністю та специфікою зв'язків, випадковістю, нелінійністю, невизначеністю. Система добродійної діяльності в умовах сучасної виховної роботи передбачає не тільки підтримку та вдосконалення набутих взаємин, а й розкриває можливості для формування нових. Ефективна система добродійної діяльності, яка стимулюватиме вихованців до оволодіння культурою взаємин включає у себе підсистеми – ігрову, пізнавальну, комунікативну, трудову та художню діяльності. Така різноманітність діяльнісних сфер – одна з обов'язкових передумов створення сприятливого середовища для формування основ культури взаємин: чим об'ємніша та глобальніша, тим більші можливості створюються для виховання культури взаємин молодших школярів у колективі однокласників.

У контексті нашого дослідження цілісна система організації добродійної діяльності включає: власне саму організацію добродійної діяльності з урахуванням вікових особливостей учнів, можливостей навчального закладу; посилену добродійну участь у вдосконаленні оточуючої дійсності; всебічне використання виховних можливостей добродійання в ролі важливого засобу виховання культури взаємин.

Розглядаючи добродійну діяльність, як систему важливим показником якої є логіка та послідовність нами окреслено її діяльнісну структуру. Першим складовим виступає особистість – суб'єкт добродійання. Суб'єктом добродійання нами визначається особистість (в інших випадках і група осіб) здатна до безкорисливої, високоморальної добродійної діяльності спрямованої на оточуючу дійсність (соціальну, природничу) і якій належить активна позиція у добродійній діяльності. Зі змісту першого складника впливає – організація процесу добродійної діяльності. Під процесом добродійної діяльності розуміємо послідовне засвоєння та відтворення засвоєних суб'єктом мислительних та практичних дій (вчинків, добродійня), які здійс-

нюються протягом пізнання молодшим школярем способів взаємодії. Не менш цінними у забезпеченні системи добродійної діяльності, яка стимулюватиме вихованців до оволодіння основ культури взаємин є визначення конкретної мети добродійання та з'ясування умов в яких вона перебігатиме. Взагалі організовуючи систему такої діяльності необхідно детально аналізувати умови середовища та виходити з наявних. Процес добродійної діяльності – специфічна форма пізнання культури взаємин молодшими школярами, оволодіння морально-етичним досвідом людства та двосторонній процес взаємодії «вчитель – учень» та «учень – учень». У процесі добродійної діяльності її суб'єкти одержують продукт добродійної діяльності. Саме він є результатом добродійання молодших школярів. Продукт добродійної діяльності може мати і матеріальні (сприяння добробуту, фізична допомога), і моральні (слова підтримки, похвала) наслідки.

Як бачимо забезпечення цілісної системи організації добродійної діяльності передбачає засвоєння умінь та навичок культури взаємин молодших школярів у певному логічному взаємозв'язку при умові, що вагоме значення займають взяті у сукупності загальнолюдські якості культури взаємин особистості. Система у організації добродійної діяльності вказує на необхідність такої її послідовності коли наступний крок опирається на попередній та у свою чергу логічно окреслює подальшу спрямованість добродійної діяльності.

Як зазначалося учням початкової школи призначена вчинкова добродійна діяльність. Тому зважаючи на особливості молодшого шкільного віку нами враховувалася доступність (фізична та змістова) організованої добродійної діяльності. Зокрема, зважаючи на істотну різницю між учнями першого та четвертого класів форми роботи з ними теж вирізнялися. Учні перших та других класів приймали участь у добродійно-вчинкових ситуаціях, побутових добродійних вчинках, а для третіх та четвертих класів завдання ускладнювалися та організовувалися у вигляді добродійно-ігрового проектування, добродійних заходів, акцій. Обов'язковим елементом добродійної діяльності є добровільність участі у організованій системі добродійних заходів, що сприяє розвитку у школярів ціннісного альтруїстичного ставлення до однокласників, прагнення турбуватися один про одного, усвідомлення унікальності та своєрідності школярів. Таке забезпечення цілісної системи організації добродійної діяльності, зміст якої передбачає необхідність прояву культури взаємин полягає у поглибленні інформованості учнів про добродійну діяльність, формуванні на цій основі позитивних взаємин молодших школярів та виховання основ культури взаємин, як провідного показника вихованості особистості.

За таких обставин важливо впровадити відмінну систему виховання культури взаємин молодших школярів у невимушеній добродійній дозвілєвій діяльності. Вона відрізняється від інших видів діяльності школярів тим, що здійснюється відповідно до їх потреб, з метою отримання задоволення, й повністю залежить від внутрішнього спрямування та бажань людини. Відтак, значимість такої діяльності полягає у відновленні психофізичного потенціалу особистості та підвищенні рівня її культурного та морально-етичного розвитку. Ініціативність у добродійній дозвілєвій діяльності виявляється не просто у взаєминах, а у свідомих, добровільних, взаєминах, які співпадають з інтересами самої особистості та залежать від її внутрішніх потреб та мотивів.

Система добродійної діяльності передбачала ставлення школярів до добродійної діяльності як однієї з важливих потреб особистості, почуття задоволення результатами і сукупність морально-етичних якостей, що визначають особливості взаємодії учнів. У запропонованій системі розкривають широкі можливості для:

- вироблення свідомого ставлення до людини, як вищої цінності;
- виховання добродійності, як основоположної якості;
- розвитку потреби у свідомій добродійній діяльності;
- виховання почуття відповідальності за здійснені вчинки;
- формування готовності до взаємодії в умовах добродійної діяльності.

Опираючись на динамічність, змістовність добродійної діяльності можна виділити її етапи:

I. Моделювання, в процесі підготовки до безпосередньої добродійної діяльності дітей, необхідного типу культури взаємин (відбувається планування комунікативної сторони добродійної діяльності та забезпечується продуктивна реалізація педагогічних завдань);

II. Орієнтування в умовах добродійної діяльності (важливе місце займає оволодіння основами перцептивних вмій, тобто «читання» елементарних жестів учнів та міміки обличчя; володіючи достатніми знаннями щодо психофізіологічного апарату школярям легше буде вступати у взаємини та орієнтуватися на вияв культури);

III. Вхідження в добродійну діяльність і зародження культури взаємин молодших школярів (відбувається обговорення теми, порядку і змісту добродійної діяльності учнів, визначення напрямку співпраці учнів між собою і способів їх успішної роботи; чуттєве сприйняття молодшими школярами поставлених цілей добродійної діяльності);

IV. Забезпечення різностороннього виховання культури взаємин у добродійній діяльності (вирішення завдань, які виникають у процесі виховання культури взаємин; здійснення регулювання процесу добродійної діяльності; відкрите обговорення труднощів, які виникають у культурі взаємин організованої діяльності);

V. Аналіз здійсненої добродійної діяльності, її ефективності та моделювання подальшої добродійної діяльності (учням спільно з учителем необхідно проаналізувати наявний рівень культури взаємин та зробити висновки щодо ефективності здійсненої добродійної діяльності; пропонуються та вносяться зміни у заплановану діяльність, здійснюючи подальше моделювання).

Отож, добродійність нами визначається як цінний інструмент виховання культури взаємин. Який має внутрішні (чуттєве переживання подій, боротьба мотивів) та зовнішні прояви (вчинки, діяння, ставлення). Відповідно здійснюючи добродійні, вмотивовані альтруїстичні вчинки, особистість утверджує свідоме прагнення до культури взаємин, загальнолюдських принципів поведінки.

Зародження орієнтації на благо учасників взаємин, формування схильності до щирого співчуття та вміння перейматися почуттями друзів відбувалося під час використання ряду психотехнологій. Так, зокрема психотехнологія «Передаємо тепло наших сердець один одному» де, учні розсідалися та по колу висловлювали один одному свої почуття («Ти хороший друг», «Мені прикро, що у тебе пропав папуга», «Не засмучуйся через слова Ігоря, насправді ти дуже добрий хлопчик» тощо), закріплюючи свої

слова обіймами. Проведення та доповнення змісту психотехнологій сприяло становленню практично-поведінкової сфери через розвиток у взаєминах до однокласників співчутливості та уважності, що є елементами добродіяльності.

Для знайомства учнів можна використовувати гру «Стрічечка-знайомка», яка реалізує морально-етичний аспект добродійної діяльності та де учні змогли розповісти свою візитівку. Кожна дитина мала у руках аплікацію квітки на якій зображено її фото та підписано ім'я. Коли учні одержували стрічку вони розповідали про себе, підв'язували до неї свою квітку та висловлювали доброзичливі побажання собі та наступному учневі («Хочу бути хорошим другом до своїх однокласників. Будь веселим і щоб тобі подобалося з нами дружити...»). Коли на стрічку було зібрано всі квіти, з неї згорнули вінок і поставили на дошку-планшет. Загалом знайомство молодших школярів проводилося у позитивній дружній атмосфері, що сприяло їхньому зближенню між собою та вчителем. Хоча вислови учнів були невеликі та лаконічні вчитель міг знайти та підкреслити важливе і цінне у контексті нашого дослідження. Окрема увага приділялася вихованню культури знайомства, оскільки вони складають невід'ємну частину культури взаємин молодших школярів.

На наступних заняття для виховання взаємин допомоги використовувалися ігрові вправи «Чарівні слова», «Подяка за добро» та ін., які були спрямовані на встановлення дружніх взаємин між учнями через формування ціннісного ставлення й симпатії до суб'єктів взаємин, культури невербального спілкування: добрий та ніжний погляд, ласкавий дотик, щира посмішка, «відкриті» жести.

Для розвитку вміння розмежовувати позитивні та негативні вчинки система добродійної діяльності включала у себе ігротерапію, казкотерапію а автотренінги.

Формування альтруїстично-спрямованого змісту мотивів прояву культури взаємин та уявлення про суть милосердя як важливої складової добродійної діяльності відбувалося під час аутотренінгів. Так, аутотренінг «Сила добродійності» закінчувався наповненням «Скрині добродіянь». У скриню учні відправляли записки з запланованими справами. Протягом «Тижня добродіянь» школярі вибирали по одній записці та з допомогою друзів виконували її зміст.

Важливою передумовою добродійності справ була добровільність участі. Коли школярі співпрацювали, виконували певні завдання їх налаштували вчителі на те, що важлива саме участь та не вимагали того, що було не посильне учням, якщо ж виникала ситуація де діти були безсилим учитель організував взаємодопомогу з іншими учнями, яких теж не примушували, а запрошували допомогти однокласникам.

Педагогічний прийом «Скриня добродіянь» доповнювався «Скарбницею добрих справ». Школярі пригадували та записували на паперових сонечках свої добрі вчинки та вкидають у скарбничку. Однак, на нашу думку важливо не тільки зробити запис, а й розповісти як учні це можуть втілити у життя та підвести до висновку, що разом із другом будь-яка справа посильна й приносить задоволення. Таке поповнення скриньки позитивно відображається на усвідомленню учнями значущості добродійних вчинків та діяльності, поступовому розширенню сфери добродіяння дітей, що зумовлювало виховання різних типів культури взаємин.

Систему добродійної діяльності у повсякденному житті доповнювали «Тижні добродіянь». Кожен день мав свій особливий добродійний зміст та сприяв формуванню взаємин поваги та друж-

би: понеділок – «День гарних слів»(виховання культури спілкування), вівторок – «День чистих портфеликів»(виховання охайності), середа – «День допомоги малюкам», четвер – «День чистого класу»(виховання культури взаємодопомоги), п'ятниця – «День здорових квітів»(виховання екологічної культури). Протягом таких тижнів дітям пропонувалося спостерігати як: спілкуються та дружать їхні однокласники; пропонують допомогу, підтримку; змінюються емоції та жести учнів; вирішуються конфлікти; формуються манери дітей тощо. Така форма роботи сприяла розвитку позитивного емоційного сприймання в умовах добродійних ситуацій, дієвого непримирення до проявів антикультури як важливих показників практично-поведінкового компоненту культури взаємин.

«Тижні добродіянь»дозволили вчитися школярам адекватно розуміти та сприймати емоційні стани інших учасників взаємодії та правильно виражати свій особистий стан не заподіюючи нікому шкоди оскільки добродійна діяльність ставить молодшого школяра у позицію морально-добродійного вибору, сприяє усвідомленню основ культури взаємин з іншими людьми, подоланню виникаючих конфліктних ситуацій та накопиченню практичного досвіду добродіяння.

Закінчувався «Тиждень добродіянь»проведенням заняття-інтерв'ю «Тиждень добродійних справ». Завданням учнів було здійснити самостійний пошук відповідей на поставлені запитання, а також – обговорення, роздуми, поради щодо вчинків своїх однокласників. Зміст інтерв'ю був спрямований на визначення позиції усіх учасників взаємин, виявлення розуміння учнями цінності культури взаємин та їх добродіяльності: «Як минув цей «Тиждень добродійних справ»?»; «Який день вам найбільше сподобався?»; «Що нового ви дізналися про своїх однокласників?»; «З ким найбільше проводили час? Чому?»; «До кого ви зверталися по допомогу, якщо виникали труднощі?»; «Хто з однокласників вас здивував? Яким чином?»; «Чи побачили ви зміни у поведінці своїх друзів?»тощо. Періодичність проведення таких заходів дозволила прослідкувати тенденції у поведінці учнів від формального виконання до свідомого і навіть альтруїстично творчого.

Як результат проведених «Тижнів добродіянь»та інтерв'ю молодші школярі почали самостійно знаходити відповіді на складні запитання, розмірковувати, радити, вибирати, домальовувати, інсценувати, оцінювати дії інших. У таких умовах учні самі вчаться на практиці не сперечатися, вислуховувати зауваження, визнавати свою помилку, переконувати, тобто оволодівають правилами спілкування доброї людини.

Для того щоб забезпечити систематичну задіяність учнів у добродійних справах, організовувався тренінг-гру «Естафета добродіянь».

Так, на початку тижня двом школярам (кожного разу одержували інші) роздавалися «Торбинки добра». Хто їх отримував, наступних п'ять днів разом працювали – виконували обов'язки та спільні доручення. Учні навчалися партнерській взаємодії, рівноправності у роботі, культурі взаємин та бачити у своїх однокласниках нові сторони та виявили їх позитивні риси, що сприяло становленню між ними взаємин допомоги та співпраці.

Групова форма роботи реалізувалася через організацію громадсько-корисної добродійної діяльності, яка сприяла акцентуванню уваги учнів на цінності спільних зусиль, результатах добродійної діяльності. Добродійна діяльність здійснює вплив на духовний світ вихованців, змушує їх узгоджувати особисті інтереси з інтересами колективу (учнів, друзів), розвиває почуття взаємодопомоги, що забезпечує реальні передумови успішного виховання основ культури взаємин молодших школярів через формування навичок взаємодії, співпраці.

Громадсько-корисна добродійна діяльність учнів молодшого шкільного віку реалізовувалася через організацію спеціальних добродійних заходів та акцій, зокрема: «Квітують сади», «Зростаємо ми – зростають дерева», «Підгодуй птахів узимку»(1 клас); «Прикрасимо шкільний коридор», «Чистий спортивний майданчик», «Чисті вулиці, якими я ходжу»(2 клас); «У нашому класі нема Нечупар», «Чисті клумби на шкільному подвір'ї», «Турбота про наших менших товаришів», «Майстерня дядечка Дятла»(3 клас); «Живий струмок», «Посади деревце», «Наш двір – наша турбота», «Врятуймо мурашник»(4 клас) тощо.

Система добродійної діяльності доповнювалася роботою агітаційного характеру – випуск листівок, стінгазет до свят та заходів. Зокрема, до «Міжнародного дня захисту дітей»молодші школярі скооперувалися та виготовили для випускників дитячих садочків подарунки-листівки. Такими листівками учні вітали майбутніх першокласників зі вступом до початкової школи. Протягом останнього тижня навчання діти разом співпрацювали виготовляючи її та складаючи до неї побажання.

Висновки і пропозиції. Отож, системний процес організації добродійної діяльності молодших школярів має відбуватися на основі визнання й дотримання усіма суб'єктами правил та норм культури й бути спрямованим на формування у вихованців потреби добровільно керуватися цими нормами та правилами у повсякденному житті. Оскільки культура включає у себе свідомість сприйняття, позитивні почуття, переконання, навички культури поведінки, потрібно щоб ці категорії загальнолюдської культури стали регулятором взаємин молодших школярів, надбанням більшості з них та брали активну участь у житті вихованців.

Гавриш І.І.

Черновицький національний університет імени Юрія Федьковича

ОБЕСПЕЧЕНИЕ СИСТЕМНОСТИ В ОРГАНИЗАЦИИ ДОБРОДЕТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ПРЕДПОСЫЛКА ВОСПИТАНИЯ КУЛЬТУРЫ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

Исследованы теоретические основы организации добродетельной деятельности. Выяснено сущность и особенность добродетельной деятельности. Проанализировано содержание системы добродетельной деятельности как ценного для воспитания культуры взаимоотношений среды. Определены основные пути обеспечения системы добродетельной деятельности.

Ключевые слова: морально-этическое воспитание, добродетельная деятельность, система добродетельной деятельности, воспитания культуры взаимоотношений младших школьников в добродетельной деятельности, пути организации добродетельной деятельности.

Havrysh I.I.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ENSURING CONSISTENCY IN THE ORGANIZATION OF CHARITY ACTIVITIES AS A PREREQUISITE FOR FOSTERING CULTURAL RELATIONS AMONG PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Summary

The theoretical basis of organization of charity activities is investigated. The essence and peculiarities of charity activities are determined. The content of the system of charity activities as a valuable environment for fostering cultural relations is investigated. The main ways of ensuring system of charity activities are determined.

Keywords: moral and ethical education, charity activities, system of charity activities, fostering cultural relations of primary school children in charitable activities, ways of organizing charity activities.

УДК 37.037

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОЇ ДИТИНИ

Гребік О.В.

Луцький національний технічний університет

Білера М.О.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У сучасному суспільстві життя й здоров'я людини визнано як найвищі людські цінності. Тому сьогодні одним із головних завдань національної системи освіти є виховання свідомого ставлення учнів до свого здоров'я та здоров'я інших, формування засад і гігієнічних навичок здорового способу життя, збереження й зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я дитини. На основі аналізу педагогічної спадщини В. Сухомлинського висвітлено думки видатного педагога щодо проблеми збереження здоров'я дитини. Розкрито психолого-педагогічні та медико-гігієнічні засади організації навчально-виховного процесу Павлівської «Школи радості», спрямованого на розвиток здорової дитини. Проведений науковий пошук дозволяє зробити висновок про те, що В. Сухомлинський величезного значення надає турботі про дитяче здоров'я – фізичне та духовне, про гармонію тіла й духу дитини. Особливу увагу педагог звертає на дидактогенну природу виникнення хвороб учнів (інформаційне перенасичення навчального процесу, його прискорений темп тощо).

Ключові слова: В. О. Сухомлинський, здоров'я, дитина, гармонія тіла, гармонія духу.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві життя й здоров'я людини визнано як найвищі людські цінності. Тому сьогодні одним із головних завдань національної системи освіти є виховання свідомого ставлення учнів до свого здоров'я та здоров'я інших, формування засад і гігієнічних навичок здорового способу життя, збереження й зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я дитини (закон України «Про загальну середню освіту», «На-

ціональна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті») [2, с. 6].

Проблема формування здоров'я учнів через освіту, науково вивірене впровадження в українську школу здоров'язберігаючих освітніх технологій вимагає історико-педагогічного аналізу й творчого осмислення теорії та практики організації навчально-виховного процесу, спрямованого на збереження й зміцнення здоров'я дитини. Одним з найважливіших представників такого підходу до ви-